

AZ APATINIAK BÚCSÚJÁRÁSA

Apatin lakossága a XVIII. század közepén a német császárság különböző vidékeiről települt le. Ebből a városból irányították Bácska XVIII. századi újjánépesítését. A telepesek hajóval, úgynevezett ulmi dobozokkal érkeztek, a helyszínen építőanyagot és szerszámokat kaptak, hogy felépítsék házaikat. A nagy Duna-parti raktárakból látták el azokat a bácskai telepeseket is, akiket Bácska területén kívánt letelepíteni a bécsi udvar.

Már a telepítések szervezésekor pontosan meghatározták az új falvak, városok lakóinak társadalmi összetételét. Apatinba kizárólag katolikus iparosok költözhetek, elsősorban Elzászból, Lotharingiából, Bajorországból és Baden-Württembergből. A telepesek magukkal hozták korábbi szülőföldjük nyelvjárást, szokásaikat és a vallásukat is. A különböző helyszínekről érkező telepesek új otthonukban kialakították sajátos Duna melléki mentalitásukat és nyelvjárásukat. Apatin lakói elsősorban elzásziak és lotharingiaiak voltak, ezért nyelvük és vallásuk is sok franciás vonást megőrzött, az utóbbi a különböző szentek tiszteletében nyilvánult meg. A XVIII. században ebben a Duna-parti városban nagy kultusza volt Szent Vendelnek, Szent Sebestyénnek, Nepomuki Szent Jánosnak, Szent Flóriánnak, Szent Rókusnak, Szent Annának és Joakimnak, Szent Katalinnak, Szent Margitnak és természetesen a Szűzanyának. A környező német településeken Szent Martin, Szent Lőrinc és Szent Donát örvendett nagy megbecsülésnek. Ahogy lazult a szülőföldjükkel a kapcsolatuk, úgy szorult vissza az egyes szentek tisztelete, s új otthonukban másokat kezdtek tisztelni.

A Szűzanyának a németek körében, hasonlóan a többi katolikushoz, nagy kultusza volt. Bácskában már a középkorban nagy súlyt fektettek a Szent Szűz tiszteletére. Apatin közelében 1540-ben a kalocsai érsek nyári rezidenciát építtetett, amely a török hódoltság idején a Benedek-rendiek kolostora volt, a templom dedikációja pedig a Szűzanya volt. Az újjanépesített települések új templomainak a kalocsai érsekség korábbi középkori templomok védőszentjét jelöli ki, mintegy jelezve a települések folytonosságát. Ezért lett Prigrevicán Keresztelő Szent János-, Szontán Szent Lőrinc-, Zomborban Szent Mihály-templom. A fentiekből logikusan következik, hogy amikor Apatinban is felépül a templom, akkor annak védőszentjét, a korábbi középkori templom

patrónusát, a Szent Szület választják. Az új templomot 1748-ban a Nagyboldogasszony tiszteletére szentelik fel.

A barokk kori búcsújárás közkedvelt volt a németek körében is. A frissen letelepedett, viszonylag szegény telepések nem mehettek a távolabbi Mária-kegyhelyekre, s mivel Apatin volt a legnagyobb település, az vált a térség szellemi központjává. Az új templom oltárára a Fekete Madonna került, ami vonzotta a környező települések zarándokait is. A legenda szerint Magdalena Gerber hozta magával korábbi otthonából a svájci einsiedelni kegyszobor másolatát. A németek közkedvelt zarándokhelye a svájci kegyhely már évszázadok óta. A XVIII. században az apatini Fekete Madonnának sok tisztelője volt, több adatot találunk erről a korabeli vizitációkban. Ebben az időben öltöztették a szobrot. A Szűzanyának és a gyermek Jézusnak vörös palástjára arany szállal csillagokat hímeztek. A Madonna jobb kezével a koronás jogart, míg a bal kezében a gyermek Jézust fogta. A kis Jézus kezében ezüstgalambot tartott. Az oltár mellett két piramis alakú tábla is volt, melyre az offereket aggatták. A nagy árvíz után, 1798-ban épült fel a ma is álló templom. Ide is áthelyezik a szobrot. Az oltárkép mögött még ma is látható az a kis fülke, ahol eredetileg állt a Fekete Mária. A XVIII. század végén alábbhagy az apatini Madonna tisztelete, mert a hívők az új doroszlói zarándokhelyekre kezdenek járni. Ugyanis a csodás gyógyulások híre eljutott ebbe a városba is. 1826-ban a főoltárra képet helyeztek, a Fekete Madonnát pedig az oltár bal oldalára tették, majd 1873-ban elkészítették a Szerecsen Mária mellékoltárt.

A szakemberek úgy vélik, hogy a Fekete Madonna tisztelete Spanyolországból ered, s azt az *Énekek énekéből* származtatják, miszerint: „Niger sum sed firmosa” (Fekete vagyok, de szép). Mások viszont úgy vélik, hogy a sok munkától és a nehéz élettől sötétedett meg a Szent Szűz arca. Az apatini Fekete Madonna az einsiedelni kegyszobor egyetlen vajdasági filiációja, a város történetének értékes tanúja.

Az apatiniak Doroszlóra jártak búcsúba. Évente többször is elzarándokoltak ide, leginkább húsvét és pünkösd között, valamint a Mária-ünnepeken. Doroszlón van a legrégebbi Mária-kegyhely ezen a tájon, ahol korábban is összejöttek a bácskai zarándokok. Az apatiniak egyénileg vagy szervezeten mentek Doroszlóra, az utóbbit valamelyik egyházi egyesület szervezte. A két világháború között a Marienbund volt a búcsújárás kezdeményezője, melyet a harmincas években alapítanak meg a városban, a fasizmus előretörésekor. Az apatini humanista plébános Adam Berenc, a Donau lap alapító szerkesztője ezzel az egyesülettel próbálta a fiatalokat eltéríteni a nemzetiszocialista eszméktől. Az ifjúságot az egyesületben katolikus szellemben nevelte. A Mária-egyesület minden évben elment a doroszlói búcsúba. 1944-ben a Gestapo le tartóztatta Adam Berencet, és betiltotta a Marienbundot. A németek kitelepítése után az apatiniak már nem mentek processzióval búcsúba.

Egyénileg korábban szekerekkel, később autóbusszal vagy kerékpárral jártak Doroszlóra. Voltak, akik fogadalomból gyalog tettek meg az utat. Ha processzióval indultak, akkor azt a búcsúvezető szervezte. A sor elején a feszület mellett egy táblát is vittek, melyen feltüntették a város nevét. Magukkal vitték a búcsús és az egyesület lobogóit. Amikor megérkeztek Doroszlóra, akkor a szentkút melletti litániára siettek, innen pedig a kápolnába a szentmisére. A két világháború között a miséket is már több nyelven tartották a szentkúton. A mise után nem indultak mindjárt haza, hanem a templom körüli sátrak között

sétáltak, hogy búcsúfiát vásároljanak. Többnyire mézeskalácsot meg viaszoffereket vásároltak, melyet a Szűzanyának ajándékoztak. Az utóbbiból nagy volt a választék: szem, kéz, láb, kisbaba, asszony, férfi, ház, ló, tehén, birka formákat kínáltak az árusok. A sátrakban imakönyveket, szentképeket, szentponyvákat is kínáltak. De volt doroszlói söröskorsó, tükör is a búcsús ajándékok között. A gyerekek leginkább mézeskalács-olvasót, -babát, -lovacsát kaptak. Az otthon maradottaknak és a betegeknek is vittek ajándékot. A búcsúban még mezőgazdasági szerszámokat is árultak: kaszakövet, baltát, szalmakalapot stb. A nagy tömegben megjelentek a koldusok, akik pénzt és élelmet kaptak a zarándokoktól.

Az apatiniak szívesen mentek Almásra is. Ide hajóval utaztak. Az út mindössze félórás volt. Az utazás kellemes volt, mert a búcsúsokat elkísérte egy Kápolna nevű fúvószenekar, a tagjai egész úton muzsikáltak. Almásra is magukkal vitték a feszületet, valamint a templomi lobogókat. A Duna partjától a kegyhelyig gyalog mentek. Menet közben imádkoztak, búcsúsénekeket énekeltek, vagy a fúvósok muzsikája mellett egyénileg imádkoztak.

A péterváradai búcsújáró helyet is megjárták az apatiniak. Közismert volt a városban a kegyhely legendája. A templomot Savoyai Jenő emeltette a törökök feletti győzelme emlékére, ugyanis a Szűz Mária meghallgatta könyörgését, és 1716. augusztus 5-én esett a hó, s ettől a törökök megijedtek. Az igazság azonban az, hogy a templomban a római Santa Maria Maggiore oltárképének a másolata található, ezért szentelték azt Havi Boldogasszony tiszteletére.

Az első világháború előtt Gyűdre is zarándokoltak. Úgy tartották, életükben legalább egyszer el kell menniük a gyűdi Máriához. A templomot 1148-ban II. Géza király építtette Mária tiszteletére akkor, amikor Magyarországot és a koronáját István király után ismét Mária oltalmába ajánlotta. A török hódoltság után 1689-ben a kegyhelyet I. Leó császár a ferenceseknek ajándékozta. A romos templomot felújítják, és megszervezik a zarándokok fogadását. A gyűdi kegyhelynek nagy volt a kisugárzási köre, ezért a Mária-ünnepeken a miséket nemcsak a templomban, hanem a szabadban is megtartották. A zarándokok gyalogosan mentek fel a meredek villányi Ördög-hegyre. Az utolsó nagy máriagyűdi zarándoklat 1948-ban, a kegyhely nyolcszáz éves jubileumán volt. Ebben az évben betiltották a processziókat Magyarországon, a ferencesek rendjét feloszlatták, kolostorukat bezáratták. Az apatiniak se mentek többé Gyűdre, egyénileg azonban még napjainkban is sokan elmennek.

A tehetősebbek külföldi zarándokutakon is részt vettek: Máriacellbe, Mariaeinsiedelnbe, Lourdes-ba, Lorettóba, Padovába, Rómába látogattak el. Egyesek még a Szentföldre is eljutottak. A kitelepített svábok Németországban is szívesen járnak zarándokutakra. A Duna melléki svábok Altöttingben, Bajorországban minden évben összejönnek július 8-án és 9-én, hogy együtt imádkozzanak az ottani Fekete Madonnánál. Így folytatják őseik több évszázados hagyományát.

B. V. fordítása

IRODALOM

- SENZ, Josef Volkmar
1966 Apatiner Heimatbuch. Straubing
Apatiner Heimatblätter.
1989 Doppeltheft 107/108. Straubing